

УДК 336.6:368

М. В. Балицька,
аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ СТРАХОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

М. Balytska,
PhD student, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

BASIC PRINCIPLES AND MECHANISM OF FINANCIAL STABILITY OF THE INSURANCE COMPANY

У статті розроблено механізм управління фінансовою стійкістю страхової організації, у складі якого виділено: систему зовнішнього оцінювання та регулювання фінансової стійкості страхової організації; система загальних і специфічних важелів управління фінансовою стійкістю страхової організації; система загальних і специфічних методів управління фінансовою стійкістю страхової організації; система загальних і специфічних інструментів управління фінансовою стійкістю страхової організації. Також у статті сформульовано основні принципи управління фінансовою стійкістю страхової організації.

In the article the theoretical principles to manage the financial stability of the insurance company. The analysis and synthesis of scientific literature, logical and comparative analysis as well as monitoring and grouping methods have been studied in the research. The dialectical or economic phenomena and cognitive process method is used to research the subject. Defined management principles of financial stability of the insurance company based on the characteristics of its activities.

Ключові слова: страхова компанія, фінансова стійкість страховика, управління фінансовою стійкістю, принципи управління, механізм управління фінансовою стійкістю.

Key words: insurance company, insurer's financial stability, management of financial stability, management principles, mechanism of financial stability.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних умовах української економіки, яка постійно характеризується кризовими явищами і змінами законодавства, багато страхових організацій відчують цілий ряд труднощів на шляху підтримки своєї фінансової стійкості. Причому ці процеси протікають на тлі підвищення вимог до платоспроможності страховиків. Проте, незважаючи на це, значна частина вітчизняних страхових компаній здійснює діяльність, яка за показниками свідчить про наявну фінансову нестійкість, що пов'язано не стільки з нестачею фінансів, скільки з низьким рівнем управління цими фінансами. Такий стан справ перешкоджає подальшому розвитку страхового ринку в Україні, робить негативний вплив на всі галузі вітчизняної фінансової системи, що має особливу актуальність в період інтеграції вітчизняної економіки у світову фінансову систему та європейський простір.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні основи фінансової стійкості страхових організацій були предметом вивчення досить великого

числа досліджень, результати яких представлені в працях вчених-економістів різних напрямків таких, як М.М. Александрова, В.Д. Базилевич, В.Д. Бігдаш, Е.Н. Бочкарьова, Н.М. Внукова, Н.Б. Грищенко, Н.М. Добош, М.Г. Жигас, О.М. Залетов, А.А. Кудрявцева, С.В. Луконіна, В.В. Масленіков, О.П. Овсак, С.С. Осадець, А.В. Палкіна, В.А. Сухова, Ю.Н. Троніна, В.М. Філонюк, О.Ф. Фурман та інші. Водночас практичний аспект управління фінансовою стійкістю страхових компаній досі залишається недостатньо висвітленим у вітчизняній літературі.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Необхідність розвитку та поглиблення теоретичних розробок і практичних напрацювань з питань удосконалення забезпечення фінансової стійкості страхових компаній України обумовили постановку наступних завдань:

- дослідити зміст поняття "управління фінансовою стійкістю страхової компанії";
- визначити основні принципи управління фінансовою стійкістю страхової організації;

- виявити і описати механізм управління фінансовою стійкістю страхової компанії;
- виокремити методи управління фінансовою стійкістю страховика.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Управління як вид людської діяльності характеризується свідомим впливом на людей з метою спрямування їх дій для отримання бажаних результатів. Для досягнення ефективності в роботі організації керівнику необхідно керуватися принципами управління.

У перекладі з латинської термін "принцип" (principium) означає основне положення, основні правила, вимоги, закономірності. Принципи управління визначаються як основні вимоги, основні правила діяльності, доцільний характер відносин учасників управлінських відносин, загальні правила формування систем, об'єктивні правила управлінської поведінки за потребами об'єкта управління [4, с. 178; 3, с. 76]. Дж. Мей на основі Оксфордського словника трактував принцип як основний закон або правило, прийняте або вироблене для управління діяльністю [5].

Принципи управління — це об'єктивно обгрунтовані правила і положення, які виходять із законів і закономірностей науки і практики управління [6].

Термін "принципи управління" вперше ввів до наукового обігу Ф. Тейлор у праці "Принципи наукового менеджменту". За період розвитку науки менеджменту з'явилися різні класифікації принципів управління, які умовно можна розподілити на дві групи: загальні принципи відображають основні тенденції та закономірності розвитку організації, закладають основу теорії управління; специфічні принципи, які відбивають особливості організації, управлінської технології, процесу управління тощо. Загальні принципи відображають положення, що розповсюджуються на організації різних типів; відповідають законам розвитку природи, суспільства та менеджменту; об'єктивно відображають сутність реальних процесів управління; визнаються суспільством як керівні. Серед загальних виокремлюють принципи: компетентності (володіння знаннями, уміннями та досвідом, необхідними для виконання посадових повноважень); гуманності (благородна моральна мотивація власної поведінки, прагнення відкрити в людях кращі якості); ортобіотичності (усвідомлення самооцінки власного життя, оптимізм); інноваційності (прагнення до пошуку, раціоналізації, здатність до ризику); прагматизму (робота на результат, раціональне використання часу, умов) [1].

На зміст принципів управління впливають не лише відомі сучасній науці закони управління і накопичений досвід. До факторів, що визначають принципи менеджменту, можна віднести й існуючі на даний момент часу способи здійснення виробничої діяльності, форми власності на засоби виробництва, а також соціокультурні чинники.

Принципи управління є основними засадами, що впливають з відносин управління та визначають вимоги до системи, структур і організації процесу управління [8].

Серед принципів, актуальних для управління фінансовою стійкістю страхової організації, можна виділити чотири групи принципів:

- загальні принципи менеджменту;
- принципи фінансового менеджменту;
- принципи ризик-менеджменту;
- специфічні принципи управління фінансовою стійкістю страхової організації.

В основі принципів менеджменту лежать принципи, сформульовані Анрі Файолем, і принципи менеджменту, сформульовані різними авторами, які перетинаються між собою: поділ праці; повноваження; дисципліна; єдиноначальність; єдність наряду; субординація; винагорода; централізація/децентралізація; вертикаль влади; порядок; рівність; стабільність; корпоративний дух.

Другу групу принципів, які мають значення при управлінні фінансовою стійкістю страхової організації, складають принципи фінансового менеджменту, до яких відносять:

- Інтегрування із загальною системою управління підприємством;
- Комплексний характер формування управлінських рішень;
- Плановість і системність у розробленні управлінських рішень;
- Високий динамізм фінансового управління;
- Варіативність підходів до розроблення окремих управлінських рішень;
- Орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства [7].

У силу специфіки діяльності страхових організацій особливе значення при управлінні фінансовою стійкістю страхової організації мають принципи ризик-менеджменту: принцип лояльного ставлення до ризиків, принцип прогнозування, принцип страхування, принцип резервування, принцип мінімізації втрат і максимізації доходів, принцип моніторингу ризикового спектра страхової організації, принцип систематичного ознайомлення персоналу з картою ризику та інші [2].

Перераховані вище групи принципів повинні враховуватися менеджментом страхової організації при управлінні її фінансовою стійкістю як принципи більш високого порядку. Саме ж управління фінансовою стійкістю страхової організації має здійснюватися на основі специфічних принципів (табл. 1).

Управління фінансовою стійкістю страхової організації, як і будь-яке інше управління, ґрунтується на певному механізмі. Механізм управління фінансовою стійкістю страхової організації являє собою сукупність елементів впливу на процес розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з фінансовою стійкістю страхової організації. Механізм управління фінансовою стійкістю страхової організації є похідним від фінансового механізму організацій взагалі і механізму загального управління організацією (рис. 1).

Система зовнішнього оцінювання та регулювання фінансової стійкості страхової організації включає:

1. Державне нормативно-правове регулювання діяльності страхової організації. Серед усіх нормативно-правових актів, що стосуються діяльності страхової організації при цьому можна виділити ті, які безпосередньо впливають на елементи фінансової стійкості

Таблиця 1. Специфічні принципи управління фінансовою стійкістю страхової організації

№	Специфічні принципи управління фінансовою стійкістю страхової організації	Зміст принципу
1.	Принцип визнання фінансової стійкості страхової організації її фундаментальною цінністю	Керівництво страхової організації має визнати важливість фінансової стійкості не тільки для зовнішніх суб'єктів, але і для самої страхової організації
2.	Принцип визнання необхідності управляти фінансовою стійкістю страхової організації	Керівництво страхової організації має визнати необхідність не просто виконувати встановлені згідно з законом вимоги, що стосуються фінансової стійкості, а й цілеспрямовано і усвідомлено керувати нею
3.	Принцип врахування індивідуальних особливостей конкретної страхової організації як об'єкта управління	Цей принцип враховує різноманіття видів страхових організацій, а також їх індивідуальні особливості
4.	Принцип врахування специфіки фінансової стійкості страхової організації як об'єкта управління	При управлінні необхідно враховувати специфіку фінансової стійкості страхової організації: вона характеризує деякий стан; існують різні види фінансової стійкості
5.	Принцип усвідомлення фінансової стійкості як фундаментальної цінності для працівників страхової організації	Визнання усіма працівниками страхової організації фундаментальної цінності її фінансової стійкості сприяє досягненню цілей управління нею
6.	Принцип врахування взаємозв'язку цілей страхової організації і її фінансової стійкості	При постановці цілей управління фінансовою стійкістю страхової організації необхідно враховувати те, що існує взаємозв'язок між цілями діяльності страхової організації та її фінансовою стійкістю
7.	Принцип обліку часового інтервалу при оцінці фінансової стійкості страхової організації	При визначенні рівня фінансової стійкості, необхідно робити застереження щодо інтервалу часу, протягом якого проводилась оцінка
8.	Принцип спеціалізації (адаптації базової моделі управління фінансовою стійкістю страхової організації до її спеціалізації)	Різна спеціалізація означає відмінності в правовій базі, в фінансовому механізмі і в механізмі забезпечення фінансової стійкості, отже, загальна модель (концепція) управління фінансовою стійкістю страхової організації повинна адаптуватися до існуючої спеціалізації
9.	Принцип «основних факторів» (ранжування базових чинників, що впливають на фінансову стійкість страхової організації протягом даного інтервалу часу)	Дія всіх факторів, що впливають на фінансову стійкість, може бути виражена в дії основних факторів, які забезпечують фінансову стабільність: власного капіталу, системи резервування, системи перестрахування
10.	Принцип взаємозв'язку результативності діяльності структурних підрозділів страхової організації і її фінансової стійкості	У процесі управління повинна враховуватися результативність діяльності структурних підрозділів, так як вона впливає на фінансову стійкість страхової організації
11.	Принцип підтримки фінансової стійкості в заданих параметрах	Керівництво страхової організації визначає параметри, значення яких характеризує фінансову стійкість страхової організації

Джерело: складено автором на основі [2].

страхової організації, а також ті, які регулюють діяльність страхової організації в цілому, бо фінансова стійкість є фундаментальною характеристикою страхової організації.

2. Ринковий механізм регулювання діяльності страхової організації.

3. Система зовнішньої оцінки фінансової стійкості страхових організацій і їх ранжування (рейтингові агентства, державні органи різних рівнів, кредитні організації, зовнішні аудитори, різні суб'єкти фондового ринку та ін.).

Серед важелів управління фінансовою стійкістю страхової компанії варто виділити загальні (характерні для фінансового механізму організацій взагалі: ціна, прибуток, грошовий потік, внутрішня стратегія компанії, інвестиційний портфель та ін.) і специфічні (актуальні для механізму управління фінансовою стійкістю страхової організації: страхові резерви, власний капітал, страховий тариф, страхова сума, франшиза, страховий портфель, маржа платоспроможності та ін.).

Систему методів управління фінансовою стійкістю страхової організації представимо у вигляді таблиці (табл. 2).

Рис. 1. Механізм управління фінансовою стійкістю страхової організації

Джерело: складено автором на основі [2].

Таблиця 2. Система методів управління фінансовою стійкістю страхової організації

Методи управління фінансовою стійкістю страхової організації	
Загальні методи	Специфічні методи
<ul style="list-style-type: none"> – Економіко-статистичні методи (особливу актуальності відіграє моніторинг страхових випадків. У результаті збору і обробки такої інформації формується страховий тариф, який багато в чому визначає доходи і витрати страхової організації від страхової діяльності). – Економіко-математичні методи (застосовуються при розрахунку величини страхових резервів). – Експертні методи (застосовуються при оцінці фінансової стійкості, при виборі варіантів інвестування, в процесі андеррайтингу та ін.). – Методи дисконтування і нарощення вартості (застосовуються в накопичувальному страхуванні при розрахунку страхового тарифу). – Методи диверсифікації (застосовуються в основному при здійсненні інвестиційної діяльності, а також при формуванні страхового портфеля) 	<ul style="list-style-type: none"> – Методи моделювання поведінки страхувальників, моделювання зміни фінансової стійкості, моделювання розвитку самої страхової організації. – Методи комунікації: оскільки в процес управління фінансовою стійкістю повинні бути залучені практично всі працівники страхової організації, то особливе значення має система внутрішньофірмової комунікації. Крім того, сюди ж відносяться і зовнішні комунікації, що формують імідж страхової організації, що впливає на зовнішні оцінки та очікування, відповідно, і на фінансову стійкість. – Методи перестрахування. – Превентивні методи: ухилення від ризиків, запобігання збиткам, мінімізація втрат, передача контролю за ризиком та ін. – Методи інвестування (в залежності від напрямків інвестування). – Методи розрахунку тарифів. – Методи розрахунку величини страхових резервів (розрізняються залежно від спеціалізації та напрямів страхування)

Джерело: складено автором на основі [2].

Серед інструментів управління фінансовою стійкістю страхової організації також варто виділити загальні (платіжні, кредитні, депозитні інструменти та інструменти інвестування) та специфічні (договір страхування, страховий поліс, договір перестрахування, внутрішня фінансова звітність, бордеро премій в перестрахованні та ін.).

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Фінансова стійкість має комплексну багатокомпонентну природу і є ключовою характеристикою фінансового стану страхової організації. Вона формується в процесі всієї діяльності компанії, передбачає перевищення доходів над витратами, що забезпечує безумовне виконання зобов'язань перед страхувальниками, яке гарантуватиме постійну платоспроможність, ліквідність, кредитоспроможність і інвестиційну привабливість організації. Таким чином, важливе значення у процесі діяльності страховика відіграє процес управління фінансовою стійкістю, який реалізується, базуючись на загальних принципах менеджменту, принципах фінансового менеджменту, принципах ризик-менеджменту та на основі специфічних принципів управління фінансовою стійкістю страховика. Виходячи з цього, механізм управління фінансовою стійкістю страхової організації включає у себе чотири основних блоки, що також зуміли поєднати загальні особливості страховика, як фінансової організації, а також врахувати специфічні риси діяльності даного інституту.

Література:

1. Бикова В.О. Принципи управління процесом формування конкурентоздатного фахівця в умовах диверсифікації освіти / В.О. Бикова // Проблеми сучасної педагогічної освіти. — 2012. — Вип. 37 (1). — С. 184—189.
2. Гудков А.Н. Управление финансовой устойчивостью страховой организации: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та екон. наук: 08.00.10 "Финансы, денежное обращение и кредит" / А.Н. Гудков. — Иваново, 2010. — 40 с.
3. Економічна енциклопедія: у 3-х томах / [Б.Д. Гаврилишин та ін.]. — К.: Академія, Тернопіль: Академія нар. госп-ва, 2002. — 952 с.

4. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: монографія / О.В. Раєвнева. — Харків: ВД "ІНЖЕК", 2006. — 496 с.
5. Сименко И.В. Формирование и классификация принципов системы управления субъекта хозяйствования / И.В. Сименко, В.Р. Жуков // Вісник ДонНУЕТ. — 2008. — №3 (39). — С. 152—163.
6. Ткачук Л. Т. Менеджмент / Л. Т. Ткачук. — Ростов н/Д.: Феникс, 2012. — 57 с.
7. Фінанси: підручник / [С.І. Юрій [та ін.]; за редакцією С.І. Юрія, В.М. Федосова. — Київ: Знання, 2012. 687 с.
8. Фомичёв А.Н. Риск-менеджмент / А.Н. Фомичёв. — М.: Дашков и К, 2011.

References:

1. Bykova, V.O. (2012), "Pryntsypu upravlinnia protsesom formuvannia konkurentozdatnoho fakhivtsia v umovakh dyversyfikatsii osvity", Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity, vol. 37 (1), pp. 184—189.
2. Hudkov, A.N. (2010), "Upravlenye fynansovoj ustojchyvost'iu strakhovoj orhanyzatsyy", Ph.D. Thesis, Finance, money circulation and credit, Ivanovo State University of Chemistry and Technology, Ivanovo, Russian Federation.
3. Havrylyshyn, B.D. (2002), Ekonomichna entsiklopedlya [The economic encyclopedia], Akademiia, Ternopil', Ukraine.
4. Raievnieva, O.V. (2006), Upravlinnia rozvytkom pidpriemstva: metodolohiia, mekhanizmy, modeli [Managing enterprise development: methodology, tools, models], VD "INZhEK", Kharkiv, Ukraine.
5. Symenko, Y.V. Zhukov, V.R. (2008), "Formyrovanye u klasyfykatsyia pryntsypov systemy upravleniya sub'ekta khoziajstvovanyia", Visnyk DonNUET, vol. 3 (39), pp. 152—163.
6. Tkachuk, L. T. (2012), Menedzhment [Management], Fenyks, Rostov-na-Donu, Russian Federation.
7. Yuriy, S.I. Fedosova, V.M. (2012), Finansy [The economic encyclopedia], Znannia, Kyiv, Ukraine.
8. Fomychiiov, A.N. (2011), Rysk-menedzhment [Risk management], Dashkov u K, Moscow, Russian Federation. *Стаття надійшла до редакції 07.10.2016 р.*